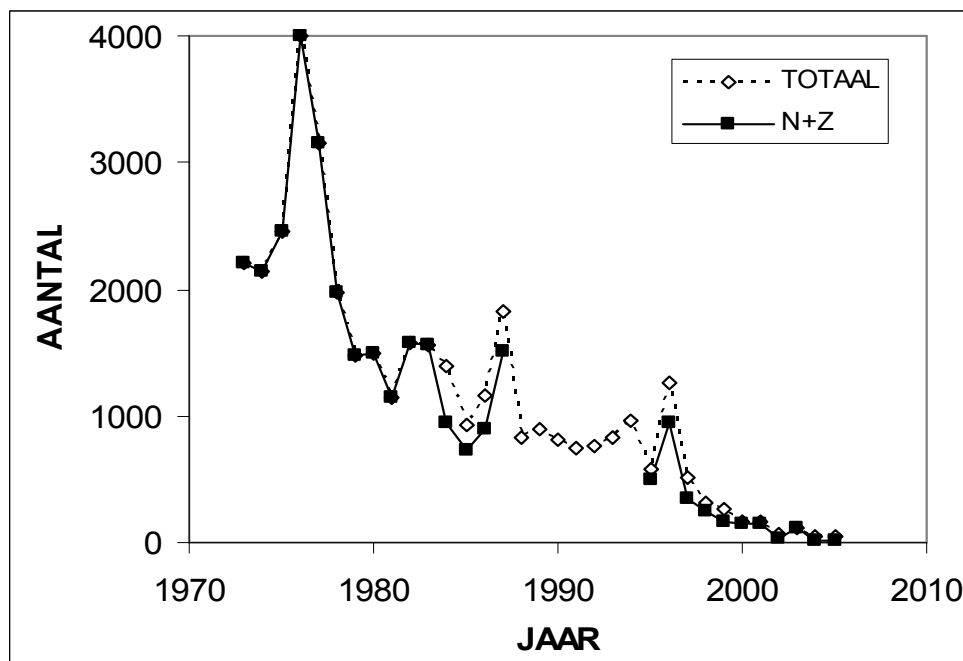

Het voorkomen van de Veldleeuwerik in de Eempolders

door Jan Mooij
juli 2007

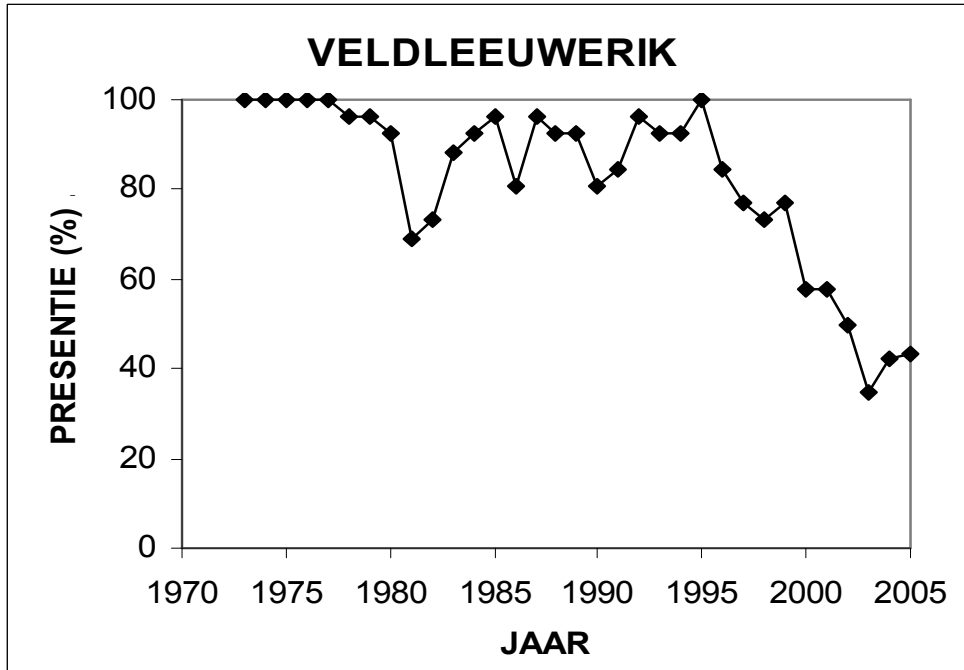
SOVON heeft het jaar 2006 uitgeroepen tot jaar van de Veldleeuwerik. Dat is een zeer twijfelachtige eer, omdat een dergelijk nominatie meestal betekent dat het slecht gaat met de betreffende soort. Ook in dit geval is de belangrijkste aanleiding de zeer sterke achteruitgang van de Veldleeuwerik in Nederland. Tussen de twee broedvogeltellingen van 1973-1977 en 1998-2000 zijn de aantallen in Nederland met ongeveer 90% teruggelopen, en er is geen enkele aanleiding om te denken dat het nu beter gaat. Er is dus alle reden om eens te kijken hoe het in de Eempolders de Veldleeuwerik vergaan is in de jaren vanaf 1973, toen de tellingen van start gingen.

In figuur 1 zien we het totale aantal getelde Veldleeuweriken per jaar. In deze grafiek geeft de getrokken lijn de resultaten voor de oorspronkelijke telgebieden: de Noordpolder te Veld en de Maatpolder (Noord), en de Zuidpolder te Veld (Zuid). Vanaf 1984 is ook de Oostermeent meegeteld, de stippellijn geeft het totaal inclusief de Oostermeent. Helaas heb ik tot nu toe de resultaten per telgebied niet kunnen achterhalen voor de jaren 1988 t/m 1995. Daarom ontbreekt voor deze jaren de getrokken lijn. De grafiek is duidelijk: in de westelijke Eempolders is sprake van een dramatische afname.

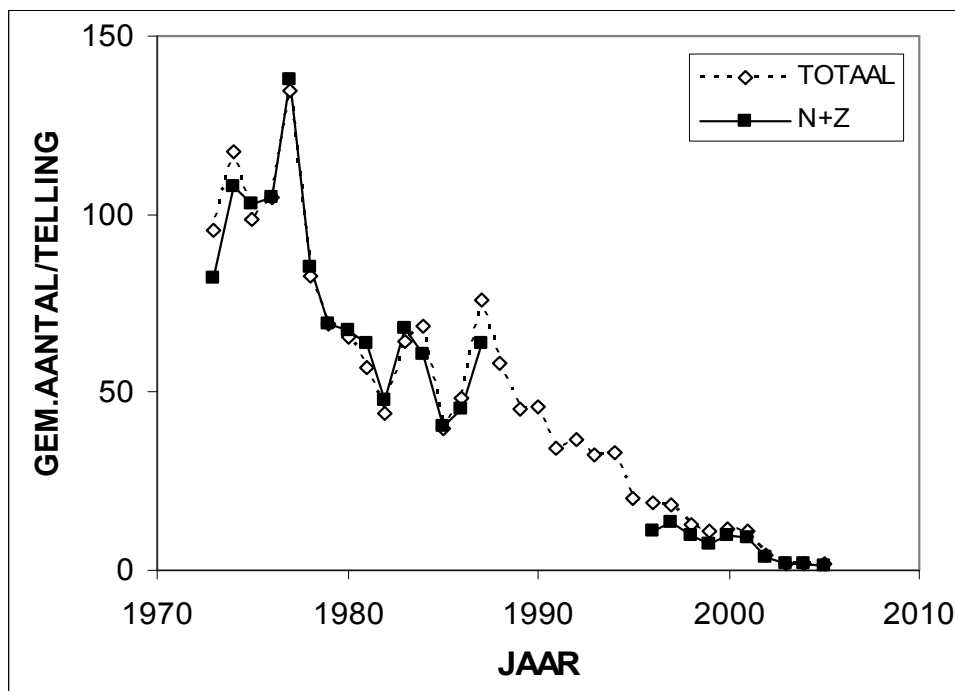
Figuur 1. Totaal aantal getelde Veldleeuweriken per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

De achteruitgang blijkt ook uit de presentie, het aantal tellingen waarbij ze waargenomen werden gedeeld door het totale aantal tellingen. Tot ongeveer 1994 waren er nog zoveel leeuweriken aanwezig dat er bijna altijd wel een paar waargenomen werden. Daarna daalt de presentie snel, en tegenwoordig zien we ze vaker niet dan wel.

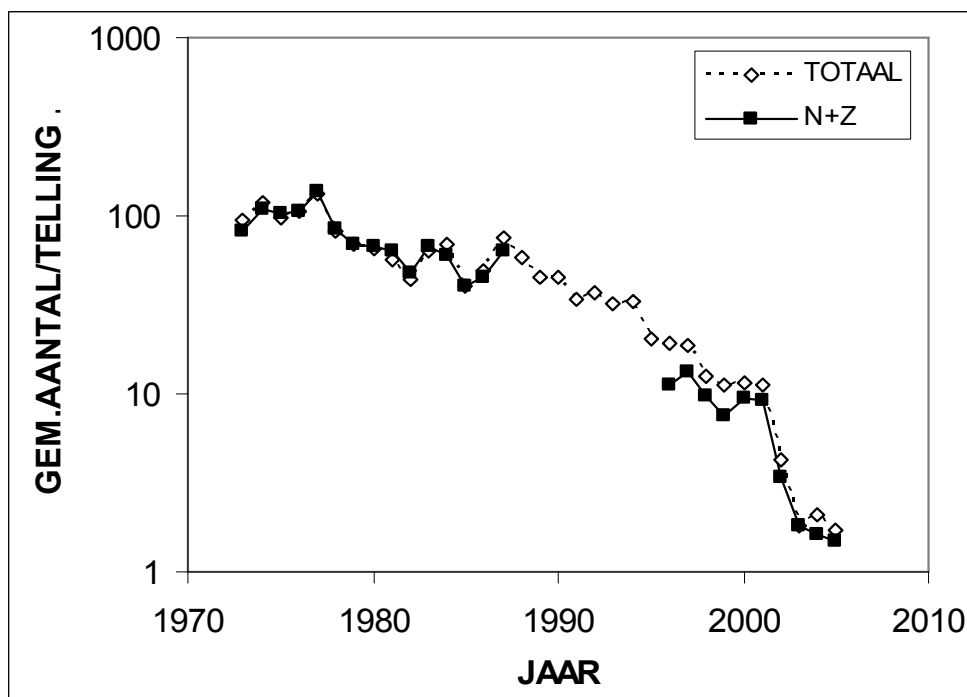
Figuur 2. Presentie van de Veldleeuwerik per jaar

Tot nu toe hadden we het hier over de aantallen over het hele jaar. Voor een vergelijking met de resultaten voor de broedvogelatlas moeten we de aantallen in de broedtijd nemen. Figuur 3 geeft daarom de gemiddelde aantallen per telling voor de tellingen 7 tot en met 16, wat overeenkomt met de maanden april tot en met juli. In deze periode is de voorjaarsstrek vrijwel afgelopen en de najaarstrek nog niet begonnen, zodat we mogen aannemen dat we met broedvogels te maken hebben. Het is duidelijk dat de afname ook hier enorm is. Het komt neer op een gemiddelde afname van 11% per jaar. De afname blijkt vrijwel gelijk te zijn aan de landelijke trend die uit de broedvogelatlassen volgt.

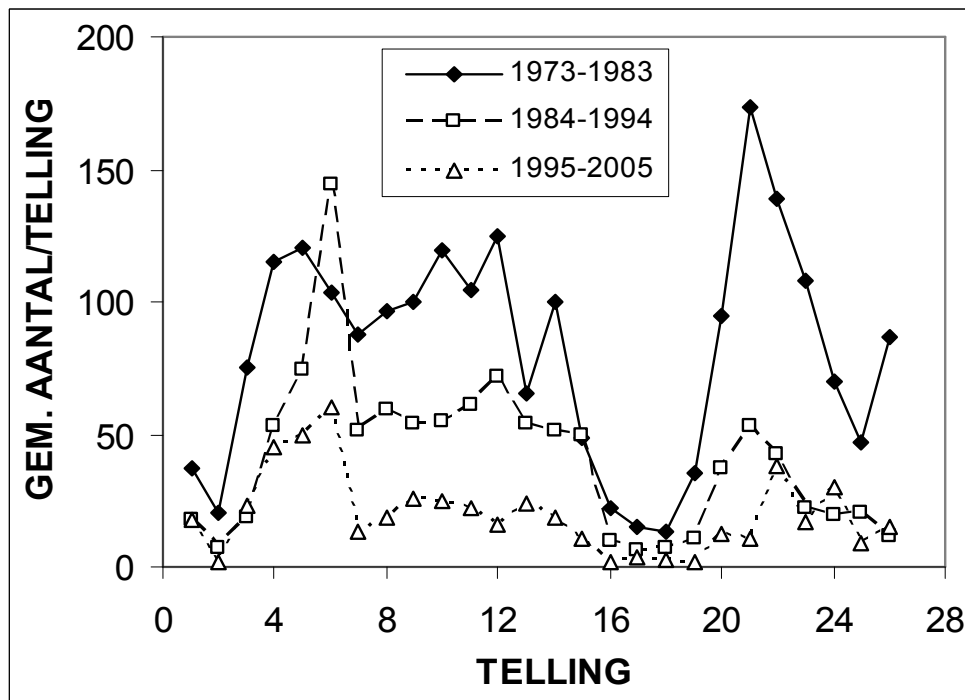
Figuur 3. Gemiddeld aantal getelde Veldleeuweriken per telling voor de tellingen 7 t/m 16 (broedtijd)

De afname is zo sterk dat details bij de laatste punten van figuur 3 niet meer te onderscheiden zijn. Daarom zijn in figuur 4 dezelfde getallen nog een keer uitgezet, maar nu met een logaritmische schaal. Bij die schaal geeft een bepaalde afstand een verhouding tussen de betrokken getallen aan. We zien nu dat tot en met 2001 de aantallen vrij regelmatig dalen, met ongeveer 10% per jaar. Voor de drie deelgebieden is de gemiddelde daling opvallend gelijk: voor Noord, Zuid en Oostermeent respectievelijk 9,7%, 10,4% en 9,8 %. Na 2001 versnelt de afname plotseling. Ook dit verschijnsel is alle drie deelgebieden aanwezig, wat een algemene oorzaak suggereert. Ik heb echter nog nergens gevonden dat het ook buiten de Eempolders optreedt. Voorlopig heb ik dus nog geen verklaring voor deze versnelling. Al met al is het aantal broedende Veldleeuweriken tussen het begin van de tellingen in 1973 en 2005 met meer dan 98% afgenomen. Overigens lijkt de landinrichting van 1990, die voor veel weidevogels een trendbreuk oplevert, bij de Veldleeuwerik geen enkel effect te hebben.

Figuur 4. Gemiddeld aantal getelde Veldleeuweriken per telling voor de tellingen 9 t/m 16 (broedtijd) met logaritmische schaal.

Figuur 5 geeft de verdeling van de aantallen Veldleeuweriken over het jaar. Hierbij is telkens voor elf jaar het gemiddelde aantal waargenomen vogels per telling bepaald. We zien dat de eerste jaren de meeste leeuweriken werden waargenomen tijdens de najaarstrek. In de latere periodes treden de grootste aantallen op in het voorjaar. Opvallend zijn de lage aantallen in augustus (tellingen 16 t/m 19). Deze hangen samen met de ruitijd. Tijdens de rui blijven Veldleeuweriken aanwezig, maar ze gedragen zich zeer onopvallend. Daardoor zijn de waargenomen aantallen in die tijd van het jaar laag.

Figuur 5. Gemiddeld aantal Veldleeuweriken per telling voor de drie periodes van tien jaar

Uit deze grafiek blijkt dat de laatste jaren vooral gedurende de voor- en najaarstrek de grootste aantallen worden waargenomen. Toch zijn ook in die periodes de aantallen fors gedaald. Uit landelijke trektellingen volgt geen duidelijke trend in de aantallen doortrekkende Veldleeuweriken. Ook als wintergast zijn de aantallen in de Eempolders steeds lager. Uit de PTT tellingen van SOVON in december volgt dat de aantallen in de periode 1980 tot 2004 sterk schommelden, maar dat er eerder sprake is van toename dan van afname. In de westelijke Eempolders is juist het omgekeerde het geval, de laatste zeven jaar hebben we in december vrijwel geen Veldleeuweriken meer gezien.

Landelijk wordt de achteruitgang als broedvogel in graslanden toegeschreven aan verlies van broedsels door werkzaamheden op het land en een afname van de prooidieren door de verbetering van de graslanden in landbouwkundig opzicht. Deze verschijnselen zijn in de Eempolders ook aan de orde, maar het is toch opvallend dat de afname in de drie deelgebieden vrijwel even snel verloopt. Ook de instorting van de stand vanaf 2002 treedt overal op. Toch is er nogal wat verschil tussen de delen. Een belangrijk deel van de Noordpolder te Veld is reservaat, met een vogelvriendelijk beheer. De Veldleeuwerik verdwijnt er desondanks even snel als in de andere delen. Dit geeft toch de indruk dat er een oorzaak buiten de Eempolders zelf een belangrijke rol speelt bij de achteruitgang. Ook buiten de broedtijd gaat de Veldleeuwerik in de Eempolders achteruit. Landelijk is dat niet het geval, dus moet het gebied minder aantrekkelijk geworden zijn. In die tijd van het jaar eten ze vooral zaden. Het verdwijnen van onkruiden door de intensivering van het grasland kan dus een oorzaak zijn. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat de afname van onkruiden in de Eempolders (inclusief het reservaat) veel sterker zou zijn dan elders in het land.

Alles bij elkaar ziet het er voor de Veldleeuwerik in de westelijke Eempolders slecht uit. Gelukkig zongen er dit voorjaar nog steeds een paar leeuweriken boven de weilanden. Hopelijk blijft dat nog vele jaren zo. Toch adviseer ik iedereen die ze nog wil horen om niet te lang te wachten.